

1. EVLİLİK DANSI

Nedense evliliği bir dansa benzetmişimdir hep!... Şimdi sana ev-liliği, bir dans analojisi aracılığıyla anlatmaya çalışacağım.

Evlilik çoğu kez bir dans teklifi ile başlar. Yani partnerler-den biri ötekini nazik bir biçimde dansa davet eder. Artık dans başlamıştır ve müzik var oldukça dans devam edecektir.

Çoğu kez eşlere yeterince bilindik gelmeyen bu yeni dansın başlangıcında, doğal bir uyum sorunu yaşanabilir. Eşler birbir-lerinin ayaklarına basabilir ve birbirlerini istemeyerek incitebi-lirler. Hatta eşlerden biri diğerini, ya da her ikisi de birbirlerini tamamen kontrol etmek gibi gereksiz bir çaba içine de girebi-lirler. Danstaki bu uyumsuzluk, farkındalık aracılığıyla amaçlı ve ortak bir çaba ile zaman içinde kendiliğinden uyuma dönüşe-bileceği gibi, bazen dönüşmeyebilir de!.. İşte bu noktada çiftler birbirlerini incitmekte ısrarlı davranmaktan vazgeçip, birlikte daha uyumlu dans edebilmek amacıyla bir dans hocasına gitme-lidirler. Dans hocası, her zaman çok mükemmel bir dansçı olma-yabilir. Onu hoca yapan, bu dansla ilgili bireysel becerilerinden çok, genel bilgisi ve deneyimleridir!..

Dans hocası önce dansı izler, eşlerin dans sırasındaki uyum-suz ve ritmik olmayan hareketlerini saptar ve eşlere daha uyumlu bir dans için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaya çalışır. Eş-lerin özenli ve özverili çabaları ile çoğu kez dans, daha uyumlu hale getirilir. Bazen de eşler ayrı ayrı iyi dans edebilmelerine karşın, bir araya geldiklerinde bu dansı beceremediklerini gö-rürler.

İşte bu noktada müzik bitmiştir ve dansı aynen başladığı gibi, yani olabildiğince zarif bir biçimde bitirmeyi de becerebil-mek gerekebilir.

2. BATIK BEDEL NEDİR? BATIK BEDEL BAĞLAMINDA İLİŞKİLER

Sana “*batık bedel*” kavramından söz etmeden evlilikleri anlatmak pek doğru olmayacaktı. Geleceğe yönelik bir karar verirken, değişik seçeneklerin getireceği yarar ve zararların iyi hesaplandığı ve kişinin kendisine en çok yarar getiren seçeneğe yönelerek karar verdiği zannedilir. Yani kararı belirleyen, kararın getireceği avantajlar olduğu düşünülür. Ben, çoğu zaman kararların böyle basit bir mantıkla alınmadığını gözlemledim. İnsanlar karar verirken, kararın gelecekte getireceği yararlarından çok, karar öncesi süreçte yaptıkları yatırımları gözetiyorlar.

Başarılı işadamlarına şöyle bir soru soruluyor: “Bir an için başkan olduğunuz şirketin, radara yakalanmayan bir uçağın üretimi için 20 milyon dolarlık bir yatırım yaptığını düşünün. Projenin önemli bir kısmını tamamlayıp 18 milyon dolar harcadığınız bir aşamada, başka bir şirketin sizin üretmek istediğiniz uçağı üretip satmaya başladıklarını işitiyorsunuz. Üstelik bu uçağın satış fiyatı, siz üretimi tamamladığınızda masraflarınızı karşılayabilmeyi sağlamak için satmayı düşündüğünüz fiyatın çok daha altında satışa çıkarılmış. Şimdi geriye kalan 2 milyon doları hâlâ bu uçağı üretimini tamamlamak için mi harcarsınız yoksa başka bir yatırım için mi kullanmak istersiniz?”

Araştırmaya katılan bu başarılı, zeki olarak tanımlanan işadamlarının yüzde 85’i projeyi tamamlayıp, uçağın üretimini tamamlamak istediklerini belirtmişler. Ancak başka bir grup işadamına bu iş için yapılan yatırımın miktarı söylenmediğinde hemen hemen hepsi sözü edilen koşullarda daha fazla yatırım yapmaktan vazgeçeceklerini ve elde kalan 2 milyon doları başka bir yatırım için kullanacaklarını belirtmişler.

Yani önceki yatırım yanlışlığı, daha sonraki yatırım yanlışlıkları için kapı açabiliyor. İnsanlar, “O kadar çok yatırım yaptım ki, artık geri

dönüşü yok,” diye düşünebiliyorlar. Şimdi geçmişte senin yapmış olduğun yatırımlardan birini ele alarak konuyu daha iyi anlayalım. Senin de birçok kadın gibi dolabında uzun zaman-dır hiç giymediğin bir elbise yok mu? Bu elbiseyi geçmişte belki alışılmadık rengi, belki alışılmadık biçimi belki de alışılmadık görünümü için aldın. Çok da para ödedin. Dolabı açıp elbise-ye baktığında beş yıl önce aldığın bu giysiyi en son üç yıl önce giydiğini ve aldığından bu yana da toplam iki kez giydiğini fark ettin. Ama, “Bu elbiseyi giymediğine göre niye Ayşe’ye vermiyorsun?” dediğimde bir şeyi daha fark edersin. Elbiseyi kimseye vermek istemediğini ve vermeyeceğini çünkü o elbise için zamanında çok para ödediğini... İşte “*batık bedel*” bu.

Bir kadın düşün; genç, güzel ve iyi bir işi olan... Beş yıl-dır beraber olduğu evli erkekle ilişkisini bitirmekte zorlanıyor... Bu süreçte birlikte olduğu erkeğin asla eşinden ayrılmayacağı-nı anlamış ve ondan herhangi bir maddi beklentisi de yok. Ne-dir sence ilişkiyi bitirmesine engel olan? Engel, beş yıllık sü-reç içinde bu ilişki için yapılan yatırımlar. İlişkiyi bitiremiyor çünkü onun için ilişkiyi bitirmek, geçen beş yılı boşa harcamış olmak anlamına geliyor. Madem onunla ilişkisini bitirecekti, beş yıldan beri bu kadar sıkıntıya neden katlandı? Şimdi bitirebile-cekse, neden bunu fırsatlarının daha fazla olduğu üç yıl önceki dönemde yapmadı? Belki de, beş yıl emek verdiği bir ilişkinin yürüyemeyeceğini görmek, geçmişte verdiği kararın ve yaptığı tüm fedakârlıkların boşa gittiği anlamına geliyor ve bu nedenle ayrılamıyor. Unutma o evli bir erkekle birlikte olduğu için, hiçbir zaman diğerleri gibi sevgisini özgürce sergileyemedi... İsteddiği zaman sevgilisine dokunamadı, istediği zaman onu arayamadı. İlişkiyi bilen kişiler tarafından “yuva yıkan, moral değerleri ol-mayan” bir kadın gibi algılanmayı göze aldı. Bekârken evli gibi yaşadı. Yalnızca birlikte olduğu kişinin kendisine ayırabildiği zamanlarla yetindi. Bunca fedakârlıktan sonra ayrılmak kolay mı? Görüyorsun geçmişte alınan bir karar için ödenen bedeller, gelecekte için verilecek farklı bir kararla sağlanabilecek yararlarından daha önemli olabiliyor. Bu kadın büyük olasılıkla bu ilişkiye bir kez daha şans

verecek, tıpkı daha önce olduğu gibi. Yine aynı hayal kırıklığını yaşayacak. Ta ki batık bedeller nedeniyle ısrarcı davrandığı bu ilişkide, karar verirken geriye bakmak yerine ileri-ye bakmayı öğreninceye kadar.

Batık bedel yaşayan bir insana, “Bitir artık bu ilişkiyi,” dediğinde çoğu kez senin onu anlayamadığını düşünür. Bu sap-tama çoğu zaman doğrudur çünkü sen onun kararı için ödedi-ği bedellerin farkında değilsindir. Geçmişte aldığın bir kararı doğru çıkarmak için çaba harcaman da gerekmiyordur. Belki de batık bedeli olan insanlar almış oldukları kararın yanlışlığı ile henüz yüzleşmeye hazır değildirler. Unutma, akıllı insanlar da uygunsuz kararlar verebilir. İşe yaramayan bir karar almış olmak ne kişinin aptal olduğunu gösterir ne de karar verme yetisinin tamamen bozulmuş olduğunu. Karar verdiğimiz zaman diliminde karar aldığımız konuyla ilgili bilgilerimiz şimdiki kadar olmadığına göre, yeni bilgilerle yeni kararlar alabilmektir işlevsel olan.

Bazen de aldığımız bu kararın yanlışlığı bize başından söy-lenmiştir güvendiğimiz insanlar tarafından. Şimdi, haklı çıktıklarının görmeleri bizde daha da fazla eleştirileceğimiz korkusunu oluşturabilir. Bazen yalnızca bu nedenle bile yanlış kabul etmek istemeyiz. Tıpkı politikacılar gibi. On yıl evvel söylediklerinin tersini söyledikleri hatırlatıldığında, hemen hepsi yanlış anlaşıldıklarını ve o zaman da bugün söylediklerine benzer şeyler söylediklerini belirtirler. Niçin bu kadar zordur, “*On yıl önce düşündüğüm gibi düşünmüyorum, çünkü aynı biçimde düşünüyordum bu olsa olsa aradan geçen on yıl içinde hiçbir şey öğrenmediğimi gösterirdi,*” diyebilmek?

Herhalde bugünkü başarılarımız ve yerinde kararlarımızın geçmişteki başarısızlıklarımız ya da uygunsuz kararlarımız üzerine kurulduğunu fark edemiyoruz çoğu kez. Niye bana bunları anlattın, dediğini duyar gibiyim. İlişkilerinde ve evliliğinde kararlarını değiştir menin her zaman mümkün olduğunu hatırlatmak için. Umut-suzluğu körükleyen ve

girişimciliği önleyen etkenlerin arasında batık bedelle rin olduğunu asla unutmaman için.

Hepsinden önemlisi, mutsuzluk evliliğine bütünüyle hâkim olduğunda, geçmişte yaptığın batık yatırımlara sarılıp kalmaman için. Belki de kitabın bundan sonraki bölümlerinde evliliği daha iyiye götürebilmek için yapabileceklerinden söz ederken, tama-mıyla anlamını yitirmiş bir evlilikte ısrarcı olmaman gerektiğini başından hatırlatmak için.

3. AŐK MASALLARININ ANLATMADIKLARI

“Onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine,” diye sonlanan aŐk masallarından söz etmiŐtim sana. Gariptir, aŐk öyküleri hep burada biter. Birbirlerine kavuŐmak için çeŐitli zorluklarla başa çıkmak zorunda bırakılan âŐıkların tüm zorlukların üstesinden gelmeleri ve birbirlerine kavuŐmaları sonucu evlilikle noktalanır aŐk masalları. Ama kimse masallarda âŐıkların evlendikten sonraki yaŐantılarına yer vermez. Oysa gerçek öykü aslında bu noktada başlar. Ya da öykünün en kritik bölümü. Acaba Romeo ve Juliet’in büyük aŐkı evliliklerine nasıl yansır ve nasıl bir katkı sağladı?

Peki, öykülerde aŐkı izleyen evlilik dönemine niçin yeterince yer verilmez? Herkesin geri kalan öyküyü iyi bildiği ve bu ne-denle kimsenin merak etmeyeceği için mi, yoksa kimsenin geri kalanından iyi bir öykü çıkmayacağını düŐündüĐü için mi? Şimdi bu tür kaygılardan uzak, öykünün daha sonraki kısmından söz et-meye çalışacağım sana. Belki evlilik yolculuğunda gittiğin yönü gözden geçirme ihtiyacı duyduğunda harita olur umuduyla. Ancak unutma ki haritalar yolculuğa katkıda bulunsalar da, yolculuğun kendisi değildirler. Yolculuğu yapan yolculardır. Haritalar yön bulmana yardım eder ama ancak sen yolunu saptırmazsan. Yolculuğunda zaman zaman da olsa işe yarar bir harita oluŐturalabilmek için sana sık rastlanan evlilik sorunları ve bunlarla başa çıkma yollarından söz edeceğim.